

ТУРИЗМ ТУШУНЧАЛАРИНИНГ ТАҲЛИЛИГА ДОИР

Гавхарой Исроилжон қизи¹, Нурматова Заҳро²

^{1,2}Андижон давлат университети
+998914889545; gavharoy7575@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.5543431>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 20-sentabr 2021
Ma'qullandi: 25-sentabr 2021
Chop etildi: 30-sentabr 2021

KALIT SO'ZLAR

турист, туризм, саёҳат,
сайёҳ, меҳмон, таширф
бужурвчи, туристик
ташкilot

ANNOTATSIYA

Ушбу мақолада туризм таърифи таҳлил қилинган бўлиб, жаҳон ва маҳаллий мутахассислар фикрлари ўрганилган. Туризмга оид тушунчалар ўртасидаги бахсли вазиятлар ва терминлар борасидаги муаммоли сўз ва сўз бирикмалари мисоллар билан изоҳланган.

Туризм тушунчаси яхлит, умумий илмий тарзда тадқиқ этилишига қадар, жамиятда ижтимоий-иқтисодий, маънавий маданий аҳамият касб этганлиги тарихдан ҳаммамизга маълум. Туристик ташкилотларнинг ажралиб чиқиши илмий туризм мактабларининг, туризм экспертларининг «туризм» (tourism) пайдо бўлиши бошқа –бошқа ҳолат. Бундан ташқари, туризм терминологияси туризм жадал ривожланишига, секторларга, турларига, технологияларига, инновацияларига кўра, шаклларига ва янги туристик оқим ва ғояларга қараб, ўзгариб ва бойиб боради. Махсус адабиётлардан маълумки, туризмга оид асосий тушунча ва таърифлар, топонимлар ва терминлар глоссарийлари мавжуд. Бироқ, мавжуд туристик тушунча ва таъриф, атамалар

доимо етарли даражада эмаслиги, кучли баҳс- мунозараларга сабаб бўлиб келмоқда. Бу борада, туризм терминларининг амалий фаолиятдаги ва статистик жараёнлардаги ҳолатини туризм фан соҳасида таҳлил қилиш ёндошуви пайдо бўлади. Дунёдаги академик гуруҳлар, илмий кенгашлар, кўплаб туризм мактаблари туризм унификацияси (тушунча ва таърифларини тўлиқ ислоҳ қилиш) юзасидан илмий изланишлар олиб боришдан тўхтагани йўқ. Ҳалқаро статистика нуқтаи назаридан, атамалар ва тушунчаларни стандартлаштириш жуда муҳим қарор бўлиб, статистик бухгалтерия ва турли туризм шакллари учун туристик оқимлар ҳажмини ва таҳлилини ўлчаш, турли сегментлар учун талаб ва таклиф бозори, ривожланишни башорат қилиш учун маълумотлар ишлаб чиқишга,

келажакда турлар ва сегментлар бўйича туризмнинг шакли, туризмнинг иқтисодий таъсирини баҳолаш каби хизмат қилади. Шунингдек, туризмнинг йўналишларда тўғридан тўғри ва билвосита иқтисодий таъсирини ўрганиш, аниқлаш, сайёҳлик ресурслари ва инфратузилмасини режалаштириш ва ривожлантириш, маркетинг стратегияларини ишлаб чиқиш, туристлар эҳтиёжини ва хоҳишлари нуқтаи назаридан туристик оқимлар ўзгаришини аниқлаш учун туризмнинг аниқ статистик олчовлари зарур.

Тақиқот методи. Семантик компонентлар таҳлили билан бир қаторда, миқдорий таҳлил, кузатиш ва талқин, қиёсий контекстуал таҳлил, ёзма лингвистик интервью ва ассоциатив экспериментал усуллар ҳам ишлатилган.

Муҳокама. Туризм соҳасида туризм моҳияти ва уни ифодаловчи тушунчаларга бағишланган илк илмий изланишлар 1920-30 йилларда пайдо бўла бошлади.

“Туризм” ва “Турист” терминларининг шаклланиши туризм ташкилоти ва идоралари туризмнинг бошқарилиши саноати билан боғлиқ эди. Туризм тушунчасини таърифлашда турли хил қарашлар орқали икки жараён назария ва амалиёт: иқтисодий, социология, культурология ва маданий антрология, географияга ажратиб ўрганила бошланди.

Иқтисодчилар туризм соҳасини манзилгоҳ ва унга бўлган талаб, эҳтиёж ва унинг қондирилиши билан боғлиқ иқтисодий жараён, тўловлар мувозанати, иқтисодий ва молиявий кўрсаткичлар, бандлик каби фаолиятлар нуқтаи назаридан изланишлар олиб

бордилар. Социологлар ва культурологлар туристлар оқимининг демографик кўриниши, яқка ва оммавий (индивидуал ва гуруҳ), келиб чиқиши, яшаш тарзи, урф одатлари, анъналари жиҳатидан тадқиқ этдилар. Географлар эса, туристларни қизиқтурувчи манзил ҳудудий жойлашуви ва туристик оқимларини йўналтириш, туристик зона ва ҳудудлар имкониятлари ва ресурслари, ердан унумли фойдаланиш ҳолатларини, маҳсулотларни ва хом ашёларни физик жиҳатдан ўзгариши (масалан хунармандчилик: оддий лойдан турли хил буюмлар яратилиши) масалаларини ўргандилар.

Натижалар. Кенг маънода, туризмнинг оқилона маъноси ва қўлланилишининг икки хил таърифи мавжудлиги тан олинади: концептуал маъно ва техник маъно. Концептуал маъно таърифлар тизимининг бошқа хусусиятларини аниқлаш учун туризмнинг назарий асосларини яратади. Бундай концептуал (илмий) таърифларга Америкалик тадқиқотчи Жафар Жафари таклиф этган таърифни беришимиз мумкин: “Туризм – бу доимий яшаш жойи ташқарисида бўлган одамни, унинг эҳтиёжларини қондирадиган соҳани ва инсон ва унинг саноат, ижтимоий, иқтисодий, молиявий, маданий ва жисмоний муҳитга таъсирини ўрганишдан иборат.” [5.8 p.]

Элистер Мэтисон ва Жеффри Уолл сайёҳликнинг концептуал таърифини бошқачароқ беради, бу ҳаракатчанлик, сайёҳлик фаолияти ва уларни туризм саноати томонидан таъминланиш ғояларини бирлаштиради: “Туризм - бу одамларнинг нормал иш ва яшаш жойларидан ташқаридаги манзилларга

вақтинча кўчиши, уларнинг бу манзилларда бўлганларида ва уларнинг эҳтиёжларини қондириш учун яратилган инфратузилма объектларида бажарадиган фаолиятидир. "[7.112 p.]

Техник таърифлар миллий ва халқаро статистик ва ҳуқуқий эҳтиёжлар учун стандартлаштирилган туризм маълумотларини беришга қаратилган. Австралиялик олим Нил Лейпер 1960-70-йилларда академик ва ҳукумат доираларида, шунингдек, туризм соҳасида эканлигини аниқлади. Туризм таърифига учта ёндашув аниқланди: **"иқтисодий", "техник" ва "яхлит"**. (б. pp. 392—395].

Туризмнинг **иқтисодий** таърифлари туризмнинг саноат ва бизнес сифатида намоён бўлишини таъкидлади; **техник** - статистик, юридик ва саноат мақсадлари учун туризмнинг контсептуал хусусиятларини айтиб ўтди; **яхлит** (яъни мураккаб) таърифлар туризмни яхлит, ҳар томонлама ва тизимли деб ҳисоблаган.

Ҳозирги вақтда туризмнинг турли хил таърифларини турли хил илмий, маълумот ва таълим манбаларида топиш мумкин, бу кўплаб экспертларга "туризм" атамаси ва туризмда қўлланиладиган барча атамаларнинг ноаниқ эканлигини таъкидлашга имкон беради. "Саёҳат" контсепциясини тасвирлаб, мутахассислар бир-бирига ўхшаш таърифларнинг кўплигига эътибор беришади ва саёҳатнинг тор ва кенг маънода таърифлари мавжуд. Масалан: кўплаб тилшунослари «туризм (туризм)» ва «саёҳат (путешествие)» терминларини маънолари юзасидан бахс юритишади. Бошқа гуруҳлар эса,

«саёҳат (путешествие)» ва «транспорт (перевозки)», терминларини «туризм»га тенглашади, бироқ, туризм фаолиятининг барча турлари ва шакллари транспорт билан боғлиқ бўлмаслиги мумкин. Учинчи гуруҳ «туризм» термини «дам олиш ва кўнгил ёзиш мақсадидаги саёҳат» деб таъкидлашади, чунки сайёҳ образи саёҳат мотиви сифатида бизнес, таълим ёки илмий тадқиқотлар билан эмас, балки завқланиш истаги билан чамбарчас боғлиқ.

Ҳатто ихтисослашмаган луғатларда ҳам туризмни "завқланиш учун саёҳат; сайёҳларга экскурсиялар ва хизматлар кўрсатувчи бизнес" деб таъриф берилган. (Webster's New University Dictionary).

Кўплаб мутахассислар (асосан европадаги) бундай бахсли мунозараларга жавобан «туризм» терминини «саёҳат ва туризм(путешествия и туризм)» (travel and tourism) деб иккала сўз маъно яхлитлигин йўқотмаган ҳолда қўллашни таклиф этишади. [8.5 p.].

Шу билан бирга, туристларга хизмат кўрсатишни ташкил этувчи ва кўрсатадиган соҳага келсак, турли мамлакатларда ҳам, халқаро миқёсда ҳам турли номлар белгиланди: «туризм саноати (индустрия туризма)» (tourism industry), «индустрия путешествий» (travel industry), «саёҳат ва туризм саноати (индустрия путешествий и туризма)» (travel and tourism industry), «Меҳмондўстлик саноати (индустрия гостеприимства)» (hospitality industry) (бир қатор мамлакатларда меҳмондўстлик ва ресторан хизмати сифатида юритилади) ва «Ташриф

бурувчи саноати (индустрия посеҳений)» (visitor industry) [10. 8 p.]

Юқоридаги олимлар томонидан таклиф этилган «Саёҳат ва туризм» («путешествия» и «туризм») терминларини туризм мутахассислари синоним эмаслигини яхши англайдилар. Умуман олганда, туристик саёҳатни, туристик саёҳатни амалга ошираётган одамни одатда "турист" (сайёҳ-«туристом»-tourist) "меҳмон" (ташриф буюрувчи-«посетителем» -visitor) деб аташлари мунозарали хол эмас.

Илк маротаба 1937 йилда Миллатлар Лигаси томонидан "сайёҳ" атамасининг расмий халқаро таърифи таклиф қилинган. Бу турист 24 соат ёки ундан кўпроқ вақт давомида бошқа мамлакатга саёҳат қилган одамни билдиради. у доимий яшайди. Бу таърифга дам олиш, қариндошларини зиёрат қилиш, соғлиғини яхшилаш, иш учрашувлари ва тижорат мақсадларида саёҳат қилаётганлар, шунингдек, мамлакатга 24 соатдан кам муддатга ташриф буюрганлар ҳам киритилади. Бу таърифнинг асосий камчилиги шундаки, у маҳаллий сайёҳлар ҳаракатини ҳисобга олмаган (улар яшаётган мамлакат ичида, яъни ички туризм ҳаракатини). [11.70p.]

Кейинчалик туризм терминологияси масалалари юзасидан бўлиб ўтган қуйидаги Халқаро расмий туристик ташкилотлар уюшмаси (Дублин, 1950 г.; Лондон, 1957 г.) Халқаро туризм ва сайёҳлик уюшмаси (Рим, 1963 г.) конференциясида; Жаҳон туризми (Манила, 1986 г.) конференциясида; парламентлараро туризм (Гаага, 1989 г.) конференцияларида ва турли ҳил

халқаро форумларида туризм таърифнинг назарий ва амалий аҳамиятини ўрганиш, шунингдек, уни янада тўлиқ ва аниқроқ қилиш истаги пайдо бўлишligидан далолат беради.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Римдаги Халқаро Туризм ва Саёҳат Конференцияси (1963) Халқаро Расмий Туризм Ташкилотлари Иттифоқи (ХРТТ) томонидан берилган тавсияларни кўриб чиқди ва "меҳмон (ташриф буюрувчилар-«посетители»-visitors)", "сайёҳлар-«туристы»-tourists)", "диққатга сазовор жойлар"-«экскурсанты»-excursionists, day-trippers, same-day visitors), кунлик саёҳатчилар, ўша куни ташриф буюрувчилар атамалари таърифига қўшилди. Шундай қилиб, "вақтинча ташриф буюрувчи" атамаси "доимий яшаш жойидан бошқа мамлакатга ташриф буюрган, ташриф буюрган мамлакат манбаларидан тоъланадиган профессионал ишдан бошқа сабабларга кўра ташриф буюрган" ҳар қандай одам (саёҳатчи) ни ўз ичига олади. [9.180 p.]

Бу контсепция – "сайёҳлар", яъни ташриф буюрадиган жойда камида 24 соат турадиган вақтинчалик меҳмонлар, уларнинг мақсадларини ҳордиқ чиқариш (тасалли, соғликни яхшилаш, спорт, ҳордиқ чиқариш, таълим, маънавий амалиёт) ёки бизнес, оила, миссия ёки иш учрашуви; ва "диққатга сазовор жойлар", яъни вақтинча ташриф буюрувчилар 24 соатдан кам вақт давомида, шу жумладан саёҳатчиларни, лекин транзит йўловчиларни ҳисобга олмаганда каби ташриф буюрувчиларнинг икки тоифасини қамраб олди.

Бу таърифни яна тўлиқ деб ҳисоблаш мумкин эмас, чунки у ички туризмни ҳисобга олмайди. Шу билан бирга, у туризмнинг олдинги ва кейинги кўплаб таърифларидан муҳим фарқ қилади ва таълим туризм мақсадлари рўйхатига киритилган. [11.78р.]

Бизга маълумки, туризм жамият ривожланган даврда пайдо бўлган, бу даврда одам нафақат бирламчи, ҳаётий эҳтиёжларни қондириш ҳақида, балки дам олиш ҳақида ҳам оёйлаш имкониятига эга бўлган. Гарчи одамлар ҳар доим саёҳат қилган бўлсалар-да, фақат жамиятнинг иқтисодий ривожланишининг маълум бир босқичида саёҳатга боълган эҳтиёжнинг ортиши билан уларни таъминловчи шахслар ва муассасалар пайдо бўлди, бу маҳсулотнинг махсус тури - туристик хизматларнинг шаклланишига олиб келди.

Бундан ташқари, туризм миллий иқтисодиётнинг алоҳида тармоғига айланди, бунинг учун тегишли соҳани шакллантириш, малакали кадрлар мавжудлиги ва ҳ.к. Буларнинг барчаси лексик бирликларнинг бутун қатламини мустақил терминология тизимига ажратишни тақозо этди.

Маълумки, туризм бизнеси вақт ўтиши билан ривожланишда давом этмоқда; туристик терминологиядан фойдаланишга мажбур бўлган ўзбек ва хорижий шериклар ўртасидаги алоқалар фаоллашмоқда; Барча саёҳатчилар доимий равишда туристик хизмат кўрсатиш соҳасида қўлланиладиган атамаларни тушуниш зарурати билан дуч келишади. Туризм фани ҳам жадал ривожланмоқда, таълим тизимида туристик профилнинг янги

мутахассисликлари ажратилди. Буларнинг барчаси туризм терминологиясига эътиборни қаратади ва кўплаб нашрларнинг мавзуси бўлган бу ҳақда тортишувларга сабаб боълади. Ҳатто "турист", "tourist" ва "сайёҳ" "visitor" атамалари ҳақидаги савол ҳам мунозарали бўлиб чиқди: туристик бизнеснинг профессионаллари, қоида тариқасида, "сайёҳлик" шаклидан фойдаланадилар, туристлар учун оммабоп адабиёт муаллифлари "туристик" атамасидан фойдаланадилар. Л.П.Катлинскаянинг фикрига кўра, "туристик" атамасини ички, тўғри лингвистик олд шартлар ва статистик тадқиқотлар маълумотлари туфайли ишлатиш афзалдир. Расмий ҳужжатлар, давлат стандартлари, федерал қонунлар ҳам ушбу атама фойдасига кўра қўлланилади.

Сўнги йилларда бизнес туризми ва туризм соҳаси бўйича нашр этилган махсус икки тилли ва кўп тилли луғатлар ("Business travel and tourism" by John Swartrooker and Susan Horner; "Dictionary of travel tourism and hospitality" third edition by C. Medlik; "Franchising hospitality services" by Conrad Lashley and Allison Morrison; "Hospitality retail management" by Conrad Lashley; "Tourism and travel industry" by K.K. Sharma and etc.) кўплаб нусхаларда нашр этилгани бежиз эмас.

Юқорида зикр этилган муаллифларнинг туризм соҳасига оид луғатларида сўз ва сўз бирикмаларини изоҳланган ҳолда таржима қилинганини, аниқ адекват вариант келтирилмаганини, конкретлаштирилмаганини, маъно мос келмаган ҳолатларини, манба ва

таржима тилидаги бир хил ибораларни гувоҳи бўламиз. Таҳлиллар натижасидан маълум бўладики, мисол тариқасида келтирилган луғатларни лингвистлар эмас, балки иқтисодиёт соҳасидаги ёки бизнес туризм соҳасидаги бевосита иштирокчилар томонидан бажарилгани ойдинлашади. Бундай ҳолатлар луғат билан реал ҳаётий жараёнда тафовутларни келтириб чиқаради. Улар туристлар учун мўлжалланган луғат таркибини бойитишда ўз тажрибаларидан келиб чиқиб ёндошадилар. Комплекс лингвистик кузатувлар туризм ва бизнес туризм луғатларини сифатли тайёрланиши муҳимлигини кўрсатади.

Биз ўзбек тилига кўплаб туризм ва бизнес туризм (**кейинги ўринларда Т ва БТ шаклида келтирилади**) атамаларнинг бевосита ва билвосита истеъмолга кириб келганини ҳисобга олиб, Рус тилидаги луғатларни тадқиқот материали сифатида танлаганимиз бежиз эмас. Туризм терминлар тизимини таҳлил қилишда луғатдаги атамалар қайси мезонлар асосида ажратиб ўрганилишини муҳим деб ҳисоблаймиз. Бу борада рус ва ўзбек тилидаги Т ва БТ атамаларининг таҳлилини рус олими С.В. Гринева концепциясидаги меъзонларга кўра структурал таҳлил қиламиз.

1) *умумий*:

- тарихий атамалар (Т ва БТ атамаларининг босқичлари ва сабаблари),
- терминлар тизимини тадқиқ этилганлигига кўра;

2) *шаклан*:

- атамаларнинг структурал таркиби (бир, икки ва ундан ортик сўзли атама ва

атамалари тизими билан боғлана олишига кўра),

- морфологик ва синтактик жиҳатдан дериватив қурилиши жараёни (терминларни асосий таркиб топишига кўра);

3) *семантик*:

- терминлар тизимини лексик семантик структураси (атамаларнинг ички қурилишида лексик семантик жиҳатдан гуруҳланишига кўра),

- тўлиқ ҳолдаги терминлар тизимига кўра (терминлар истеъмолдан тушириб қолдирилган архаик ёки янги пайдо бўлган неологизм),

- терминлар тизимини мазмунан тазимлаштириш (термин ясалишидаги ўзакдошлилигига кўра),

- терминлар тизимида мазмунан изоморфик (тил яруслрининг барчасига мосланишига кўра ҳам) қурилишига кўра (синонимик, омонимик, полисемик ва антонимик қурилишига кўра);

4) *функционал*:

- терминлар тизимидаги фаоллигига кўра (ички тизимда фаол фойдаланилишига кўра);

- терминлар тизимидаги функционал муаммоларига кўра.

Юқорида келтирилган концепция мезонлари асосида Т ва БТ атамаларининг шаклан ва тизимли таҳлили бу соҳа фойдаланувчиларига ўзаро уларни осон ва тушунарли бўлишига хизмат қилади.

Қуйидаги тадқиқотларимизда туризм соҳасида изланишлар олиб бораётган мутахассислар учун терминларнинг ясалиши ва мазмун моҳияти, шаклан мезонлари уларни тушунишга муҳим аҳамият касб этади. Терминларнинг шаклан таҳлилига кўра

ва кўплаб бажарилган илмий тадқиқот ишларининг таҳлиллари Тва БТ терминларини икки асосий гуруҳга қамраб олишга асос бўлганлигини айтиб ўтмоқчимиз.[4.pp 133-135].

Биринчи гуруҳ Тва БТ га сўз (бир компонентли) терминлари ва иккинчи гуруҳ сўз бирикмалари (кўп компонентли) терминларидан иборат.

Терминлар тизимини статистик шаклда ўрганишда Тва БТ оид сўз (бир компонентли) терминлари 41,5%, сўз бирикмаси (кўп компонентли) терминлари 58,5% ташкил этади. Янада аниқлаштирадиган бўлсак, туризм терминлар тизимида рус тилида бир компонентли туризм терминлари - 287 бирликни 41,5%ни; икки компонентли терминлар - 369 бирликлар 53,4%ни; уч компонентли терминлар - 33 бирликлар 5%ни; тўрт компонентли терминлар - 1 бирлик 0,1%ни ташкил этади. Терминология бўйича С.В. Гринев, О.И. Казачкова, В.И. Куманинларнинг илк ишларида кўп компонентли терминлар рус тилида кўплаб 70 фоизни ташкил этади ва бу маълумот рус тилида туризмга оид терминология ривожланишда давом этмоқда деган фикрни беради.. Илмий тадқиқот ишларида кузатувларимизга кўра, махсус туризмга оид терминларнинг кўп компонентли бирликлари интерсификацияси, терминларнинг структурал, иерархик шаклланиши кабилар уларнинг деривацион алоқаси билан узвий боғлиқ экан.

Туризм терминларининг морфем структурал таҳлили бир компонентли терминлар юзасидан қуйидаги мезонларни кашф этади. Т ва БТ терминлар тизимини морфемик

таҳлили бир компонентли- сўз атамаларини қуйидаги типларини кўрсатади:

1) Оддий туб сўз терминлар (непроизводных терминов) атамалар, сўз атама ўзак билан боғлиқ бир компонентли лексик бирликлар: *встреча, круиз, сафари, ботель, джакузи, кабана, квота, курорт, съют, парадор, хостел, джанкет, банкет, сезон, класс, трансфер, хаб* (рус тилида Т ва БТ терминлари тизимида 109 тагача мавжуд;

2) Ясама сўз терминлар (производные термины), сўз атама ўзаги ва суффикслар орқали шакланган бир компонентли лексик бирликлар 81 та атамани ташкил этади.

Ўзбек тилидаги қўлланиладиган Т ва БТ терминларини Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 6 апрелдаги 189-сонли «Туризм фаолиятини лицензиялаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида»ги [қарори](#); Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2017 йил 16 августдаги ПҚ-3217-сон қарори билан тасдиқланган «Туризмни ривожлантириш бўйича мувофиқлаштирувчи кенгаш [таркиби](#)» (2-илова); Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 2 декабрдаги ПҚ-2666-сон қарори билан тасдиқланган «Ўзбекистон Республикаси Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси тўғрисидаги [Низом](#)» асосида таҳлил қиламиз. Ушбу Қонунда қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилган: **[Мирзиёев Ш.М., 1:1]**

Гид (гид-таржимон) — ахборотга оид ва ташкилий хизматлар кўрсатиш,

туристлар ва экскурсантларни вақтинча бўлиш мамлакатадаги (жойидаги) туристик ресурслар билан таништириш учун касбий жиҳатдан тайёргарлик кўрган, Ўзбекистон Республикаси резиденти бўлган жисмоний шахс; **йўриқчи-йўл бошловчи** — туристик йўналишларда туристлар ва экскурсантларга ҳамроҳлик қилиш ҳамда уларнинг хавфсизлигини таъминлаш учун касбий жиҳатдан тайёргарлик кўрган, Ўзбекистон Республикаси резиденти бўлган жисмоний шахс; **мустақил туризм** — туристлар томонидан туроператорлар ва турагентлар иштирокисиз мустақил равишда ташкил этиладиган саёҳат; **туризм соҳасининг субъектлари** — туристик хизматлар мажмуини ёки уларнинг бир қисмини кўрсатиш, қўшимча туристик хизматларни (ишларни) бажариш ҳамда туристлар ва экскурсантларга товарларни реализация қилиш бўйича тадбиркорлик фаолиятини амалга оширувчи юридик ва жисмоний шахслар; **тур** — туристик хизматларнинг камида иккита турини ўз ичига олган туристик хизматлар мажмуи билан таъминланган, белгиланган йўналиш бўйича аниқ муддатлардаги саёҳат; **туризм** — жисмоний шахснинг вақтинча бўлиш мамлакатадаги (жойидаги) манбалардан даромад олиш билан боғлиқ бўлган фаолият билан шуғулланмаган ҳолда доимий яшаш жойидан жўнаб кетиши (саёҳат қилиши); **турист** — вақтинча бўлиш мамлакатадаги (жойидаги) манбалардан даромад олиш билан боғлиқ бўлган фаолият билан

шуғулланмаган ҳолда вақтинча бўлиш мамлакатага (жойига) йигирма тўрт соатдан кетма-кет ўн икки ойгача бўлган даврга боровчи ёки вақтинча бўлиш мамлакатада (жойида) камида бир кеча тунаб қолувчи жисмоний шахс; **туристик ваучер** — туристнинг тур таркибига кирувчи хизматларга бўлган ҳуқуқини белгиловчи ва уларнинг ҳақи тўланганлиги фактини тасдиқловчи ҳужжат; **туристик йўналиш** — саёҳат вақтида турист, экскурсант ташриф буюрадиган асосий жойларнинг рўйхати бўйича туристнинг, экскурсантнинг режалаштирилган ҳаракатланиш йўли; **туристик хизматлар** — жойлаштириш, овқатлантириш, транспорт, экскурсия ва маслаҳат хизмати кўрсатиш бўйича хизматлар, шунингдек турист ва экскурсантнинг эҳтиёжларини қаноатлантиришга қаратилган хизматлар; **экскурсант** — вақтинча бўлиш мамлакатада (жойида) тунаб қолмасдан йигирма тўрт соатдан ошмайдиган даврда саёҳат қилувчи жисмоний шахс; **экскурсия етакчиси** — туристлар ва экскурсантларни муайян туристик ресурс билан таништириш учун касбий жиҳатдан тайёргарлик кўрган, Ўзбекистон Республикаси резиденти бўлган жисмоний шахс.

Хулоса. Инсонлар фаол меҳнат қилиш билан бирга дам олишни ҳам режалаштирадилар. Инсон омили оғир меҳнатдан кейин дам олишни ҳеч қачон рад этмайди. Психологларнинг таъкидлашларича, инсонларнинг дам олиш омиллари қаторида саёҳат етакчи ўринда турар экан. Саёҳат инсонга руҳий енгиллик бериш билан бирга меҳнатга тўла куч ва ғайрат билан қайтишнинг энг зарур омилдир. Саёҳат

бирламчи иш фаолиятини тиклаш ва
ҳордиқ чиқариш учун ҳамда иккиламчи

ўзга юртда ишлаш ёки иш юзасидан
қилинади.

References:

1. Арнольд И.В. Элементы профессиональной лексики в современном английском языке. Л., 1948. - 3 с.
2. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология. М., 1977. - 256 с.
3. Гринева Л. В. Причины заимствований-англицизмов терминосистемы «туризм» в контексте лингвокультур // Язык для специальных целей: система, функции, среда: сб. материалов II научно-практической конференции: редкол.: Е. Г. Баянкина [отв. ред.], Л. В. Левина [и др.]. Курск, гос. техн. ун-т. - Курск, 2008. — С. 51 — 55.
4. Виноградова Л. В. Особенности формирования терминосистемы «Туризм» в русском языке // Культура и сервис: взаимодействие, инновации, подготовка кадров: Сборник материалов I Межрегиональной научно-практической конференции 17 апреля 2009 года / Сост. Велединский В. Г., Мышьякова Н. М. - СПб.: Изд-во СПб ГУСЭ, 2009. -С. 133-135.
5. Jafari J. Editor's Page // Annals of Tourism Research. Special Number. October/December, 1977. p. 8.
6. Leiper N. The Framework of Tourism; Towards a Definition of Tourism, Tourist, and the Tourist Industry // Annals of Tourism Research. Volume 6, No 4, 1979. pp. 392—395.
7. Mathieson A., Wall G. Tourism: Economic, Physical and Social Impacts. London: Longman Group Ltd., 1982.112p.
8. Mancini M. Access: Introduction to Travel and Tourism, NY: Thomson Delmar Learning, 2005. p. 5.
9. Цит. по: McBurney N. Tourism. Hertfordshire: Prentice Hall, 1996. pp. 3—4.) (см. также Международный туризм: правовые акты/Сост.Н. И. Волошин.— М.: Финансы и статистика, 2002, с. 180.
10. Theobald W.F. (Ed.) Global Tourism. Burlington: Elsevier Inc., 2005. p. 8.
11. Holloway J.Ch. The Business of Tourism. London: MacDonald & Evans, 1985.7 p.